

Hidas ajattelu ja tulosvastuullisuuden vastahistoriat

Yliopistokulttuurin siirtyminen tulosvastuullisen ajattelun aikakauden konkretisoitui todellisuudeksi viimeistään tämän kevään aikana läpikäydyissä upj-neuvotteluissa. Prosesi nostatti jonkin verran protestimielialaa, ainakin Helsingin yliopistossa, jossa uuden palkkajärjestelmän vastustus johti jopa yhden professorin provokatiiviseen irtisanoutumiseen.

Kokonaisuudessaan muutos otettiin kuitenkin vastaan yllättävän tyynesti, ikään kuin kyseessä olisi ollut vain yksi byrokraattisen työn hallinnoinnin sanelema välttämättömyys, luonnollinen arvomaailman päivitys, jonka seurauksena yliopistokulttuuri harppasi ison askeleen kohti ympäröivässä yhteiskunnassa vallalla olevia taloudellis-poliittisia aatteita.

Vaikka uuden palkkausjärjestelmän mukanaan tuomat uudistukset ovatkin vielä varsin epäselviä ja muutoksen seuraukset konkretisoituvat koko laajuudessaan vasta vuosien kuluttua, yksi asia näyttää varmalta: hitaalla ajattelulla tulee olemaan yhä vähemmän jalansijaa yliopistossa.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikki ne, joiden työn luonne edellyttää säännöllistä uuninpangolla makailua, ajatuksissa harhailua ja vetehen tuijottelua – taiteen tutkijat, taiteilijat, filosofit ja kulttuurin tutkijat – tullaan ajamaan yhä kovemmin ottein marginaaliin, tulosvastuullisen työskentelevien reuna-alueelle. Sen olemassaoloa yritetään kyllä demokratian ja sivistyksen nimissä vastentahtoisesti sietää, mutta siellä ajelehtimisestä ei tulevaisuuden yliopistossa taatusti ainakaan palkita.

Jos historia tulkitaan Foucault'ta mukaellen jännitteiseksi tilaksi, jossa erilaiset valtapyrkimykset ja -intressit kamppailevat keskenään, ja jossa tietyt hegemoniset arvot pyrkivät systemaattisesti tukahduttamaan ne vaihtoehdot arvomaailmat ja toimintamallit, joita voidaan kunakin aikana nimittää vastahistoriaksi, hidasta ajattelua voidaan varmasti pitää yhtenä oman aikamme merkittävimpänä vastahistorian muotona.

Kaikkien todellisten vastahistorioiden tavoin se on myös oman aikamme ”rahvaan” historiaa, historian pergamenttien pimeälle kääntöpuolelle salakirjoitettua raapustelua ja piipitystä, joka noudattaa hegemonisesta ajanhengestä radikaalisti poikkeavaa ”onnellisten ja heikkojen” logiikkaa.

Kuten Foucault hyvin ymmärsi, marginaalisesta asemastaan huolimatta intellektuaalisen rahvaan vaihtoehtoinen historiankirjoitus on myös potentiaalisen vastarinnan pesäke, hallitsevia valtarakenteita ja aatteita hiljaisesti murentava voiman lähde, josta saattaa lähteä versomaan jotakin täysin yllättävää tilanteissa, joissa virallisen historiankirjoituksen mieli syystä tai toisesta murtuu.

Hyviä esimerkkejä tästä löytyy 1800-luvun ’modernin’ historiasta. Kuten tunnettua, vastakkain olivat jo tuolloin hyvin samankaltaiset arvot kuin nykyään: kovan linjan kapitalismi ja tehokkuuden maksimointiin tähtäävä ajattelu sekä inhimillisemmän kokemusmaailman ja elämäntavan puolesta puhuvat hitaan ajattelun harjoittajat – boheemit, intellektuelit ja taiteilijat.

1800-lukulaisten vastahistorian vahnukke-kabinetin eittämättä tunnetuin hahmo on kuitenkin suurkaupunkien kaduilla joutilaana flaneeraava dandy, jonka estetisoitu taiteilijaelämä ilmensi provokatiivisesti pyrkimystä kapitalistisen ja utilitaristisen yhteiskuntajärjestelmän ulkopuolelle.

Dandismin vastahistoriallinen tehtävä oli manifestoida hengen ylemmyyteen perustuvaa aristokratiaa, jonka elämäntapaan liittyvät nautinnot oli tarkoitettu rikastuttamaan sekä kantajaansa että häntä ympäröivän yhteisön elämää. Dandy oli epäilemättä monessa mielessä myös boheemi, mutta toisin kuin viimeksi mainittu, hän ei näyttäytynyt koskaan julkisesti huolittelemattomassa ulkoasussa ja hallitsi oman käyttöksensä joka tilanteessa.

Dandyn hengen ylemmydestä kertoi myös se, että hän jaksoi aina, syvimmänkin tuskan ja murheen rasittamana, loihduttaa kasvoilleen sädehtivän hymyn. Charles Baudelaire kuvasi tätä modernia sankarihahmoa 1863 ilmestyneessä kirjoituksessaan ”Modernin elämän maalari” näin: ”Dandy saattaa olla tympääntynyt ihminen, ehkäpä myös kärsivä; mutta jälkimmäisessä tapauksessa hän hymyilee kuin ketun purema spartalainen.”

Dandea voisi kuvata myös avoimesti narsistisiksi esteeteiksi. Heidän kiireettömyydellään ja tehokkuuden vastustuksellaan oli kuitenkin selkeästi kriittinen yhteiskunnallinen tehtävä: he vastustivat yksimielisesti teollisen kapitalismin mukanaan tuomaa tehokkuusajattelua ja valitusajan synnyttämää edistysuskkoa ja asettivat näitä historiallisia ideologioita vastaan oman estetisoidun elämäntyylinsä ja täysin hyödyttömän halunsa uneksia.

Walter Benjamin, joka silliteli historiaa mielellään vastakarvaan, kertoo herkkulisen anekdootin aiheesta. 1840-luvun Pariisissa oli tilapäisesti muotia kävelyttää kilpikonnia arkadeilla, tavarataloja edeltäneillä katetuilla ostoskujuilla. Aito flâneur antoi niiden kernaasti määrätä kävelyvauhtinsa. Hänen provokatiivisella joutilaisuudellaan oli Benjaminin mielestä selkeä sanoma: ”Ihmispaljous kulkekoon liiketoimiensa perässä: flâneeraus on mahdollista yksityishenkilölle pohjimmitaan vain silloin, kun hän on jo pudonnut kehyksistä.”

Benjamin paljastaa myös, millaisten voimien hän olisi toivonut pääsevän voitolle historian kehityksessä: ”Jos edistys olisi seurannut häntä, olisi sen pitänyt opetella tämä askel. Mutta viimeinen sana ei kuulunut hänelle vaan Taylorille, joka teki tunnuslauseekseen ’Alas vetelehtiminen!’”

Nähtäväksi jää, synnyttääkö tulosvastuullisuusaatteen voitokas eteneminen yliopistoissa ja yhteiskunnassa yleensäkin uudenlaisia vastahistorioita, ja jos, niin millaisia. Toistaiseksi mitään varsinaista intellektuaalisen rahvaan esiin marssia ei ole ollut havaittavissa, ellei sitten Sarasvuon *Diilin* nostattamaa ärtymystä lueta varovaiseksi merkiksi jonkinasteisesta kytemisestä. Burn outeissa ja mielialalääkkeiden käytössä on sen sijaan tapahtunut radikaalia kasvua, mikä ymmärtääkseni osoittaa, että tulosvastuullisuuden ideologia on sisäistetty hyvinkin tehokkaasti uudeksi työn ja elämän järjestykseksi.

Vapaaseen pudotuspeliin antautuvia tullaan kuitenkin jatkossakin tarvitse-

Kuvitus: Aleksis Jalonen

maan, mikäli emme mieli luopua kokonaan luovasta ajattelusta ja koviksi faktoiksi nimitettyjen valtakasaumien kriittisestä tarkastelusta. Hidasta ajattelua edellyttävät tutkimusalat, erityisesti taide, taiteentutkimus ja filosofia, eivät myöskään säily hengissä tulosvastuullisen ajattelun ravintoletkuissa, koska ne tarvitsevat elääkseen täysin erilaista ravintoa.

Selvää tietenkin on, että kuten kaik-

ki rahvaan ammatit, hidas ajattelu tulee pitämään meidät materiaalisesti köyhinä. Dandien spartalainen suhde rahan krooniseen puutteeseen on kuitenkin esimerkiksi rohkaiseva.

Näkkileivän päälle laitettavien herkkukerrostien ja yliopistollisen palkkapussimme vuosi vuodelta oheressa voimme aina lohduttautua Oscar Wilden sanoilla: ”*No gentleman has ever money*”.